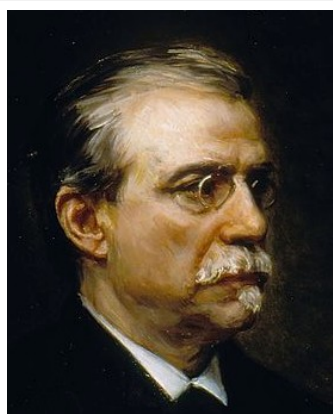

In 1874 werd een einde gemaakt aan de Eerste Spaanse Republiek en de monarchie onder het koningschap van Alfonso XII hersteld. Dat was het werk van de historicus Antonio Cánovas del Castillo, die gedurende de laatste kwart van de negentiende eeuw zonder twijfel de meest invloedrijke politicus was van Spanje. Hij creëerde een nieuw monarchaal stelsel dat ruimte bood aan een weliswaar conservatief getint, maar niettemin liberaal-kapitalistisch systeem waarin het primaat van de politiek lag bij de regering en de Cortes, met de koning als bewaker van de liberale staat. Sluitstuk van de politieke doctrine van Cánovas was de creatie van een systeem dat de conservatieve en meer progressief getinte bewegingen in staat stelde elkaar af te wisselen als regeringspartij. Als de ene partij was uitgeregeerd werd de koning gevraagd de regering te ontslaan en de Cortes te ontbinden. De daaropvolgende manipulaties met de verkiezingen brachten dan automatisch de andere partij aan de macht. Dit systeem, het zogeheten *turnismo* - had als voordeel dat het voortbestaan van de monarchie gegarandeerd was en voor de nodige stabiliteit zorgde na decennialang opblazende opstanden. Het *turnismo* werd vooral in stand gehouden door lokale *caciques* die op grote schaal verkiezingsfraude pleegden. Deze fraude staat in Spanje bekend als *el pucherazo*, afgeleid van het woord *puchero* ofwel de 'pot' waarin men valse stemmen bewaarde om later toe te voegen aan de stembussen. Deze term is nog steeds in zwang.

Alfonso XII
1857-1885

Antonio Cánovas del
Castillo
1828-1897

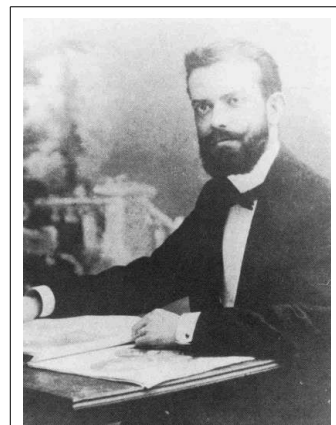
Om er zeker van te kunnen zijn dat het gewenste politieke stelsel kon functioneren was het essentieel dat het zowel bij conservatieven als progressieven zou komen tot de formatie van nieuwe partijen die dit model onderschreven. Dat betekende dat Cánovas zelf de gematigde liberalen verbond in de *Partido Conservador*, terwijl ter linkerzijde Práxedes Sagasta progressieve groeperingen aaneensmeedde in de *Partido Liberal*. In 1876 kwam een nieuwe grondwet tot stand waarin bepaald was dat de soevereiniteit van Spanje een gedeelde was en zowel bij de koning als de Cortes berustte. Een andere belangrijke bepaling betrof de confessionaliteit van de staat, waarin het rooms-katholicisme als staatsgodsdienst werd erkend. Andere geloofsrichtingen werden wel getolereerd, maar uitingen ervan waren verboden.

Vanaf 1874 tot begin 1881 regeerde Cánovas met harde hand en deze periode wordt dan ook wel de *dictadura canovista* genoemd. De beëindiging van de Tweede Carlistenoorlog (1876) en van de tienjarige bevrijdingsoorlog op Cuba (1878), droegen bij aan de beeldvorming van een regering die orde op zaken wist te stellen en de vrede kon handhaven. Kenmerkend voor de regering van Cánovas was de beknotting van de persvrijheid en van de vrijheid van samenkomst en vereniging.

Dankzij het *turnismo* kwam in 1881 Sagasta aan de macht die de burgerrechten herstelde en de rijksbegroting op orde bracht. Tijdens zijn bewind kreeg het eerder opgerichte *Institución Libre de Enseñanza* handen en voeten. Uitgangspunt van dit instituut was de filosofie van de Duitser Karl Krause en het groeide uit tot een gerenommeerd centrum voor onderwijsvernieuwing. Na een kort regerings-intermezzo onder leiding van *Izquierda Dinástica*, een afscheiding van de Partido Liberal, werd Cánovas opnieuw premier.

Alfonso XII overleed eind 1885. Op dat moment was zijn vrouw Maria Christina von Österreich zwanger. Cánovas en Sagasta kwamen overeen dat zij het regentschap op zich zou nemen. In mei 1886 werd een jongetje geboren: Alfonso XIII. Tot aan diens meerderjarigheid in 1902 wisselden conservatieven en progressieven in het kader van het *turnismo* elkaar nog zeven keer af. In 1887 werd tijdens het bewind van Sagasta een belangrijke wet aangenomen, waarin niet alleen het recht op associatie werd vastgelegd, maar ook het recht op collectieve acties. Deze wet werd internationaal geprezen vanwege haar vooruitstrevend karakter en is van grote betekenis geweest voor de ontwikkeling van de arbeidersbeweging. Zij was een flinke steun in de rug bij de oprichting van vakorganisaties zoals die van de *Unión General de Trabajadores* (UGT) in 1888. In 1890 werd het algemeen kiesrecht voor meerderjarige mannen opnieuw ingevoerd (de eerste keer was in 1869). Formeel betekende de herinvoering van het algemeen kiesrecht een bevestiging van het democratisch gehalte van de Spaanse natie, maar in de praktijk bleef het *turnismo* de overhand houden met de daarbij behorende grootschalige manipulaties van verkiezingsuitslagen. Nog altijd heerste er controle van bovenaf en was van politieke invloed van het volk maar weinig sprake.

Tegen het eind van de negentiende eeuw groeiden de onafhankelijkheidsbewegingen in de koloniën (Cuba, Puerto Rico en de Filippijnen) in kracht, waarbij zij steun kregen van de Verenigde Staten die al in 1823 bij monde van president Monroe hadden laten weten dat de Caraïbische eilanden onderdeel waren van het Amerikaanse continent. In 1897 verleende Spanje aan Cuba en Puerto Rico autonomie, maar er kwam geen rust, vooral vanwege het ontploffen van de Amerikaanse kruiser *Maine* in de haven van Havana. De oorzaak ervan is nooit achterhaald, maar de VS gaven Spanje de schuld, waarna de Spaans-Amerikaanse oorlog uitbrak die uitliep op een grote nederlaag voor Spanje. Het vredesverdrag van Parijs dat op 10 december 1898 gesloten werd, bracht Cuba onafhankelijkheid terwijl Puerto Rico, de Filippijnen en Guam (onderdeel van de Marianen in de Pacific) overgingen in Amerikaanse handen. Materieel, maar vooral in aanzien, was van het eens zo machtige Spaanse imperium niets meer over behalve de bezittingen in Marokko.

Pablo Iglesias
1850-1925

Tijdens de koloniale oorlogen kwam het in Spanje tot protesten, waarbij vooral ex-premier Pi y Margall en Pablo Iglesias, oprichter van de *Partido Socialista Obrero Español* (PSOE), zich roerden. In Barcelona vielen doden door een bomaanslag en werden tal van onschuldigen gevangen genomen en gemarteld. Het was in dit klimaat dat premier Cánovas del Castillo in 1897 door een anarchist werd vermoord.